

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82606,Pniewski-Jerzy-Maria.html>
2022-10-05, 00:22

Pniewski Jerzy Maria

PNIEWSKI Jerzy Maria (1 VI 1913, Płock – 16 VI 1989, Warszawa), fizyk, syn Henryka, nauczyciela matematyki, i Amelii Babeckiej.

Uczył się w sławnym Gimnazjum im. S. Małachowskiego w Płocku, a w 1930 rozpoczął studia matematyki i fizyki na UW. Uzyskał dyplomy magistra z matematyki oraz fizyki. W 1935 został zatrudniony przez S. Pieńkowskiego w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej UW przy ul. Hożej 69. Zgodnie ze specjalizacją ośrodka zaczął prowadzić badania z dziedziny optyki, które jednak przerwała wojna.

Podczas okupacji P. działał w zorganizowanym przez Pieńkowskiego zakładzie usługowym dla służb miejskich oraz wykładał fizykę w tajnym UW. Po wojnie z ogromną energią kierował, jako prawa ręka Pieńkowskiego, odbudową zdewastowanego ośrodka. W 1948 został wysłany do Liverpoolu, aby nadrobić czas utracony od wybuchu wojny. Zajął się tam nową dla siebie dziedziną, spektroskopią beta. Po powrocie do Warszawy uzyskał w 1951 doktorat na podstawie wykonanych tam prac.

Nie kontynuował jednak badań w tej dziedzinie, ponieważ M. Danysz namówił go do zajęcia się fizyką cząstek elementarnych. W V 1952 przywiózł on do Warszawy ofiarowany przez C. Powella blok emulsji naświetlonych promieniami kosmicznymi w locie balonowym i naśladując wzory bristolskie, postanowił stworzyć przy ul. Hożej zespół analizujący oddziaływania cząstek wielkiej energii. Już w 2. poł. IX 1952 Danysz i P. znaleźli w emulsji dziwne oddziaływanie, które zinterpretowali jako rozpad „hiperjądra” – jądra atomowego zawierającego zamiast jednego neutronu hiperon lambda, wówczas jeszcze mało znaną cząstkę (*Delayed Disintegration of a Heavy Nuclear Fragment*, „Philosophical Magazine” 1953, Vol. 44, s. 348).

Odkrycie to, przypuszczalnie najważniejsze w fizyce wysokich energii w Polsce, a może nawet w całej powojennej historii polskiej fizyki, zapoczątkowało nowy dział fizyki: fizykę hiperjader. Warszawa stała się stolicą tej fizyki. P. musiał jednak wkrótce przejąć poważne obowiązki administracyjne, ponieważ po śmierci Pieńkowskiego w 1953 objął kierownictwo Inst. Fizyki Doświadczalnej UW.

Nadal jednak w miarę możliwości czasowych brał udział w badaniach hiperjader i w 1962 dokonał z Danyszem kolejnego ważnego odkrycia, izomerii hiperjądrowej. Ukoronowaniem sukcesów kierowanej przez nich warszawskiej grupy emulsyjnej było odkrycie w 1963 pierwszego hiperjądra podwójnego, zawierającego dwa związane hiperony lambda. Kiedy pogarszające się zdrowie nie pozwalało już Danyszowi na czynny udział w badaniach, P. wraz z zespołem młodszych współpracowników zainicjował w 1971 spektroskopię hiperjądrową.

Za odkrycia w fizyce hiperjader P. był wraz z Danyszem kilkakrotnie wysuwany do Nagrody Nobla z fizyki.

P. był członkiem PAN oraz Akad. Nauk w Heidelbergu.

Zasługi P. dla fizyki warszawskiej są trudne do przecenienia. Jako wieloletni dyrektor Instytutu, a potem przez dwie kadencje dziekan wydziału fizyki UW, potrafił z niezwykłą energią pokonywać wszelkie przeszkody i załatwiać wiele „niemożliwych” spraw. Rozwój ośrodka przy ul. Hożej 69 do końca lat 80. był przede wszystkim jego zasługą.

Śródka.

J. Pniewski: *Wspomnienia autobiograficzne*, KHNiT 1988, nr 2; tegoż: *Początki fizyki hiperjader*, „Postępy Fizyki” 1979, t. 30, z. 6; tegoż: *Jak odkryliśmy hiperjądra atomowe*, „Notatki Płockie” 1973, nr 3; A.K. Wróblewski: *Życie dla Hożej*, [w:] *200 uczonych w anegdocie*, t. 2, Warszawa 2010, s. 203–205; J. Zakrzewski: *Wspomnienie o Jerzym Pniewskim*, „Postępy Fizyki” 1992, t. 43, z. 3; tegoż: *Na 50-lecie odkrycia hiperjader*, „Postępy Fizyki” 2003, t. 54, z. 2.

[Poprzedni](#)
[Następny](#)